

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

**2026-YIL / AVGUST / 8-SON,
I-QISM**

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
I-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'RTA DAROMADLI MAMLAKATLARDA INNOVATSION XARAJATLARNING EKSPORT DIVERSIFIKATSIYASIGA TA'SIRI	20
Karimova Xulkar Raxmanali qizi Jalg'ashova Nazira Umbet qizi	
MINTAQADA SANOAT SALOHİYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI	26
Mamedov Ko'palboy Masharipovich	
TA'LIM XIZMATLARINI BOSHQARISHDA XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA SIFATNI TA'MINLASH	30
Umarov Ravshanjon Gafurovich	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	36
Mamurov Doniyor Eldorovich	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSİYALARDAN FOYDALANISH TAMOIYILLARI VA USULLARI	43
Ro'zimov Doniyor Soporboy o'g'li	
TOSHKENT METROPOLITENI SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH DARAJASINING DINAMIKASI VA UNI XALQARO TAJRIBA BILAN QIYOSIY BAHOLASH	49
Mansurov Xamrokul Ilxomovich	
ЦИФРОВАЯ САМООРГАНИЗАЦИЯ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ	56
Мирвосикий Хилола Хабибулла кизи	
XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY TAHLILI	64
Z.Sh. Matniyozova	
DEVELOPMENT MECHANISMS OF EMBEDDED FINANCE SERVICES IN COMMERCIAL BANKS OF UZBEKISTAN BASED ON OPEN BANKING	69
Khurramova Fotima Bakhodir qizi	
IMPROVING THE PRACTICE OF FINANCING INVESTMENT PROJECTS THROUGH SYNDICATED LOANS PROVIDED BY COMMERCIAL BANKS	76
Xudaynazarov Davrbek Abdullayevich	
TASHQI SAVDO DINAMIKASI VA BANK MOLİYAVIY XAVFSIZLIGI: O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MISOLIDA AMALIY TAHLIL	83
Babadjanov Shuxrat Atxamovich	
GREEN LENDING PRACTICED AMONG UZBEK COMMERCIAL BANKS: SURVEY- BASED ASSESSMENT OF READINESS AND CONSTRAINTS	90
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li	
"YANGI O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI DOIRASIDA IQTISODIY O'ZGARISHLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI	96
Amirov Otabek Xudoyberdi o'g'li	
BARQAROR YASHIL INVESTITSİYALARNING QAYTA TIKLANUVCHI ENERGETIKA RIVOJIGA ROLINI VA HISSASINI TAHLIL QILISH: O'ZBEKISTON MISOLIDA	101
Zilola Kazakova	
HUDUD SANOATIDA KAPITAL VA MEHNAT RESURLARI SAMARADORLIGINI KOB-B-DUGLAS MODEL YORDAMIDA BAHOLASH	113
Turayev Baxrom Ergashevich	

“MAHALLA BANKIRI” INSTITUTI DAVLATBANK HAMKORLIGINING OPERATSION BO‘G‘INI SIFATIDA: SAMARADORLIK MEZONLARI VA OPTIMAL YUKLAMA PARAMETRLARI	120
Nurmuratov Azamat Mamarizo o‘g‘li	
SHAHAR JAMOAT TRANSPORTI YO‘NALISHLARINING AHOLI EHTIYOJLARIGA MOSLIGINI TADQIQ ETISH (URGANCH SHAHRI MISOLIDA)	127
Abdullayeva Shahzodaxon Fazliddin qizi	
O‘ZBEKISTONDA QISHLOQ XO‘JALIGINI RO‘YXATGA OLISHNING AGRAR IQTISODIY O‘SISHNI TA‘MINLASHDAGI INSTITUTSIONAL ROLI	132
Shohujayeva Zebo Safoyevna	
Xolov Javlonbek Davronovich	
УЗБЕКИСТАН КАК АКАДЕМИЧЕСКИЙ ХАБ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	138
Эргашева Шахло Тургуновна	
БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ КАК ИНФОРМАЦИОННАЯ ОСНОВА ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ ПРЕДПРИЯТИЯ	146
Маннапова Раъно Абборовна	
YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIVAVIY, INSTITUTSIONAL VA RAQAMLI QO‘LLABQUVVATLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN RAQAMLI MODELLARI: “3M-PLATFORMA” VA “SMART YOUTH BUSINESS ECOSYSTEM” KONSEPSIYALARI	154
Xojiyev Ma‘murjon Muxsinjon o‘g‘li	
RAQAMLI BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA INSTITUTSIONAL XUSUSIYATLARI	163
Begimqulova Sevara Nurmamatovna	
KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI	169
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Normaxmatov Fazliddin Nuriddin o‘g‘li	
OLIY TA‘LIMDA INNOVATSION MENEJMENT IMKONIYATLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH	177
Abdullayev Farhod Ozodovich	
“YASHIL MAKON” UMUMMILLIY LOYIHASINI AMALGA OSHIRISHNING TASHKILIY-AMALIY NATIJALARI	180
Jamshidbek Bobojonov	
QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KLASTERLARNING AHAMIYATI	184
Radjabova Mavluda Ergash qizi	
STRENGTHENING MAHALLA ENTREPRENEURSHIP THROUGH AN INTEGRATED ECOSYSTEM: FUNCTIONAL LINKAGES, DIGITAL COORDINATION, AND REGIONAL EVIDENCE	189
Zafarjon Odiljonovich Tuxtasinov	
MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA GENERATIV SUN‘IY INTELLEKT INFRATUZILMASINING NAZARIY ASOSLARI	195
Saidov Jaloladdin Allaberganovich	
KORXONALARDA BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	202
Mamajonova Surayyoxon Maxmudjonovna	
PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARIDA INNOVATSION RIVOJLANISHNING HUDUDIY XUSUSIYATLARINI BAHOLASH METODIKASI	207
Tojiyev Sa‘dulla Muhitdinovich	
INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION IMPROVING ECONOMIC INCENTIVE AND RESOURCE-ALLOCATION MECHANISMS AS A FACTOR IN INCREASING THE EFFICIENCY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES: EVIDENCE FROM THE “TECHNOPARK” ENTERPRISE	213
Erkinova Umidakhon Ilhom qizi	

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE-BASED RECRUITMENT SYSTEMS ON HIRING QUALITY	218
Mutalova Manzura Abdushukur qizi	
TOMORQA XO'JALIGI FAOLIYATI BILAN BOG'LIQ NOQISHLOQ XO'JALIGI FAOLIYATINING TA'SIRINI IQTISODIY BAHOLASH	224
U.U.Nurullayev	
SHAHAR HUDUDLARIDA EKOLOGIK MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	230
Asqarov Akmal Anvar o'g'li	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELINI BOSHQARISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	235
Ziyodullayev Sodiqjon Mamadillayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI SOHASIDA MOLIVAVIY NATIJALAR AUDITI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING YAXLIT TIZIMI	240
Bekchanov Faxriddin Atabekovich	
MAHALLIY TURIZMNI RIVOJLANLANTIRISHNING TASHKILIYIQTISODIY MEKANIZMINING ASOSIY FUNKSIYA VA PRINSIPLARI	246
Xayrullayev Elbek Xayrulla o'g'li	
ЛИЗИНГ КАК ИНСТРУМЕНТ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБНОВЛЕНИЯ ТЕКСТИЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УЗБЕКИСТАНА: ФИНАНСОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ.....	250
Дадабоева Муштари Хамидиллаевна	
TIJORAT BANKLARIDA CHAKANA BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK BAHOLASH	261
Abdiraxmonov Farxod Arabboyevich	
HUDUDLAR IQTISODIY XAVFSIZLIGINI BOSHQARISH MEKANIZMLARINING NAZARIY MODELLARI	267
Jurayev Ismatulla Izzatullayevich	
FINANCIAL MODELS IN THE EDUCATION SECTOR: A COMPARATIVE INSTITUTIONAL ANALYSIS OF STATE, PRIVATE, AND MIXED FUNDING SYSTEMS	275
Imomov Inomiddin	
SANOAT KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMI.....	281
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
NOAN'ANAVIY PUL-KREDIT SIYOSATI INSTRUMENTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA MAZMUNI.....	292
Djumonov Dilshod Safarolievich	
URBANIZATSIYA SHAROITIDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASH MUAMMOLARI.....	302
Shodmonov Nurjaxon Shokir o'g'li	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB QUVVATLASHNING IQTISODIY OMILLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	308
Reimbergenov Xurrambek Xushnudovich	
O'ZBEKISTONDA KO'CHMAS MULK BOZORI XIZMATLARINING HOZIRGI HOLATI VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	314
Sadikova Dildora Abdulla qizi	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	321
Baxadir Adilchayev	
EKOLOGIK TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH ORQALI BARQAROR RIVOJLANISHNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI	327
Ergasheva Mohinurxon Odilxon qizi	

BANK OPERATSIYALARI BO'YICHA ICHKI AUDIT AMALLARINING MAZMUNIIY VA USLUBIIY TAHLILI	331
Yuldashev Xurshidbek Mamirjonovich	
РАЗРАБОТКА И ПРИМЕНЕНИЕ МОДЕЛИ КОМПЕТЕНЦИЙ ДЛЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ	341
Гофурова Шахрибону Комол қизи	
INNOVATION-DRIVEN BUSINESS COMPETITIVENESS THROUGH DIGITAL TRANSFORMATION AND TECHNOLOGICAL CAPABILITY	349
Sarvinoz Asamova	
HUDUDIIY INVESTITSIIYA OQIMLARINI DIFFERENSIAL BAHOLASH ASOSIDA MINTAQAVIIY IQTISODIIY O'SISHNI MANZILLI RAG'BATLANTIRISH.....	359
Ismoilov Azizbek Rustamjon o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH YO'LLARI BO'YICHA XORIJ TAJRIBALARI.....	368
Samiyev Mirkamol Amriddin o'g'li	
ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ: СУЩНОСТЬ, РОЛЬ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	372
Матчанов Умирзак Сейтжанович	
O'ZBEKISTONDA YASHIL LOGISTIKA TAMOIYILLARI ASOSIDA MULTIMODAL TRANSPORT-LOGISTIKA KORIDORLARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	379
Islomjon Jamshedovich Jamshedov	
YASHIL INVESTITSIIYALARNING HUQUQIIYINSTITUTSIONAL ASOSLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	389
Temirova Nozima Shuhrat qizi	
ELEKTRON SAVDO PLATFORMALARIDA MOLIIYAVIIY TAHLILNING ZAMONAVIIY YONDASHUVLARI VA XALQARO TAJRIBA	395
Amanqulova Muxlisa Narsafar qizi	
MEHNAT UNUMDORLIGI VA MEHNAT RESURLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI BAHOLASH.....	403
Rashidov Zuhridin Sanjar o'g'li	
MINTAQI IQTISODIIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA KLASSTERLASHNING ASOSIIY TAMOIYILLARI VA KONSEPTUAL ASOSLARI	408
Movlonova Dilrabo Nomoz qizi	
HUDUD IQTISODIIY TIZIMIDA INNOVATSION INFRATUZILMANING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA'SIRINI BAHOLASH	412
Sapayev Sindor Qadamboy o'g'li	
KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMDA KPINING AHAMIYATI VA UNI JORIY ETISHNING ILMIY-NAZARIY YONDOSHUVLARI.....	418
Botirjon Ergashov	
MO'YNA VA TRIKOTAJ MATERIALLARNI YOPISHTIRISH UCHUN SUVLI POLIMER YOPISHTIRUVCHI KOMPOZITSIIYA: TARKIBI, TAYYORLASH USULI VA XOSSALARI.....	424
Temirova Gulnoz Ibodovna	
Shodmonova Mijgona Salimovna	
SURXONDARYO VILOYATI TURIZM SALOHIIYATINI BAHOLASHNING KOMPLEKS MODELII.....	429
Mamatov Sardor Ilyosovich	
Rashidova Nargiza Orifjon qizi	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA INTERNETMARKETING TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING EKONOMETRIK TAHLILI VA EMPIRIK NATIJALAR	435
Pirmatov Oybek Shovkat o'g'li	

XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA INSON KAPITALINI SAMARALI BOSHQARISH YO'LLARI	442
Raxmonov Shuxrat Shavkatovich	
PAXTA YETISHTIRISHDA QO'LLANILADIGAN BARQAROR QISHLOQ XO'JALIK AMALIYOTLARI: XALQARO ILMIY ADABIYOTLARNING TIZIMLI TAHLILI	447
Rashitova Nilufar Xatambayevna	
Mirkasimov Baxrom Ravshanovich	
Karimov Komiljon Xamidovich	
Abduvaliyeva Nilufar Muxamadnosir qizi	
RAQAMLI BANKLAR VA KIBERXAVFSIZLIK: ZAMONAVIY TAHDIDLAR VA HIMOA USULLARI	465
Abrorov Azizjon Akobirovich	
HUDUDLAR RIVOJLANISHI SHAROITIDA SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH UCHUN XAVFSIZLIK MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YONDASHUVLARI	470
Xalilov Nurullo Xamidillayevich	
HUDUDIY INVESTITSIYA OQIMLARINI DIFFERENSIAL BAHOLASH ASOSIDA MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI MANZILLI RAG'BATLANTIRISH.....	476
Ismoilov Azizbek Rustamjon o'g'li	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLİYALASHTIRISH AMALIYOTINING TAHLILI.....	485
Jumaniyazova Feruza Rajabovna	
O'ZBEKISTONDA XALQARO EKOLOGIK MAJBURIYATLARNI AMALGA OSHIRISHDA DAVLAT SIYOSATI VA HUQUQIY JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	491
G'ayratullayev Noxidxon Iqboljon o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLASHTIRISH ORQALI TIJORAT RISKLARINI KAMAYTIRISH IMKONIYATLARI	495
Sharipova Gulmira Toxirovna	
MINTAQAVIY RIVOJLANISH TUSHUNCHASI, MAZMUNI VA TARKIBIY ELEMENTLARI.....	502
Rasuljonov Abu Bakr Abdumalik o'g'li	
SANOAT KORXONALARIDA INVESTITSION FAOLIYATNING IQTISODIY MOHIYATI VA INVESTITSION LOYIHALARNI SHAKLLANTIRISH ASOSLARI	507
Sarimsaqov Sherzod Xamidovich	
DAVLAT QIMMATLI QOG'OZLARI MUOMALASI VA ULARNING DAROMADLILIK XUSUSIYATLARINING MOLİYA BOZORI DINAMIKASIGA TA'SIRI.....	512
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
KICHIK BIZNESNI MOLİYAVIY QO'LLABQUVVATLASH TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ORQALI TADBIRKORLIK FAOLLIGINI OSHIRISH.....	518
Kamoldinov Davronbek Ikromjon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TIBBIY TA'LIMNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: GORIZONTAL MODEL VA 2026-YILGACHA RIVOJLANISH PROGNOZI.....	522
Nazarov Baxrom Mustafayevich	
QURILISH XIZMATLARI BOZORINING IQTISODIY MOHIYATI, MAZMUNI VA XIZMATLAR IQTISODIYOTIDAGI O'RNI	529
Shakarov Davron Ulashboyevich	
QISHLOQ JOYLARDA "AQLLI AGROTURIZM" VA RAQAMLI GEOAXBOROT TEKNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-INNOVATSION MODELLARI.....	537
Eshimova Sevinch Baxtiyor qizi	
ATMOSFERA IFLOSLANISHINING QISHLOQ XO'JALIGI HOSILDORLIGIGA TA'SIRI: HUDUDIY STATISTIKA ASOSIDAGI PANEL TAHLILI VA METODOLOGIK MUAMMOLAR.....	542
Eshpulatov Dostonbek Boxodir o'g'li	

KORXONALARNING STRATEGIK RIVOJLANISHINI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	556
Rasulov Baxtiyor Bahodirovich	
OLIY TA'LIM TIZIMIDA PROFESSOR-O'QITUVCHILAR RESURSI TAQSIMOTI: TALABA-O'QITUVCHI NISBATINING TOIFAVIY TAHLILI VA DIFFERENSIAL TARTIBGA SOLISH MASALALARI	561
Mamajonova Mukhlisakhon Muzaffar qizi	
TO'QIMACHILIK SANOATI IQTISODIY SALOHİYATINING ASOSIY DETERMINANTLARI: XORIJIY TAJRIBA VA O'ZBEKISTON UCHUN USTUVOR YO'NALISHLAR.....	567
Yuldashev G'olibjon Turgunovich	

TO'QIMACHILIK SANOATI IQTISODIY SALOHİYATINING ASOSIY DETERMINANTLARI: XORIJIY TAJRIBA VA O'ZBEKISTON UCHUN USTUVOR YO'NALISHLAR

Yuldashev G'olibjon Turgunovich

“Yashil” iqtisodiyot va barqaror biznes kafedrası dotsenti

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0000-0002-8547-5333

E-mail: yugolib76@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada to'qimachilik sanoati iqtisodiy salohiyatini shakllantiruvchi asosiy determinantlar AQSh, Germaniya, Turkiya, Braziliya va O'zbekiston tajribasi asosida qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda 2016-2025-yillar ma'lumotlari asosida investitsion, texnologik, bozor va resurs-samaradorlik omillarining tarmoq iqtisodiy salohiyatiga ta'siri ekonometrik jihatdan baholanadi. Olingan natijalar mamlakatlar kesimida iqtisodiy salohiyat determinantlarining differensial xususiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Tadqiqot yakunida O'zbekiston to'qimachilik sanoati uchun texnologik modernizatsiya, tashqi bozor integratsiyasi va investitsiya samaradorligini oshirishga qaratilgan ustuvor yo'nalishlar asoslanadi.

Kalit so'zlar: to'qimachilik sanoati, iqtisodiy salohiyat, determinantlar, xorijiy tajriba, ekonometrik tahlil, texnologik modernizatsiya, investitsiya, eksport.

Аннотация. В статье проводится сравнительный анализ основных детерминант экономического потенциала текстильной промышленности на примере США, Германии, Турции, Бразилии и Узбекистана. На основе данных за 2016-2025 годы эконометрически оценивается влияние инвестиционных, технологических, рыночных и ресурсно-эффективных факторов на экономический потенциал отрасли. Полученные результаты показывают, что ключевые детерминанты экономического потенциала различаются в зависимости от модели промышленного развития каждой страны. В заключении обоснованы приоритетные направления для текстильной промышленности Узбекистана, связанные с технологической модернизацией, интеграцией во внешние рынки и повышением эффективности инвестиций.

Ключевые слова: текстильная промышленность, экономический потенциал, детерминанты, зарубежный опыт, эконометрический анализ, технологическая модернизация, инвестиции, экспорт.

Abstract. This article provides a comparative analysis of the key determinants shaping the economic potential of the textile industry based on the experience of the United States, Germany, Türkiye, Brazil and Uzbekistan. Using data for 2016-2025, the study econometrically evaluates the effects of investment, technological, market and resource-efficiency factors on the economic potential of the industry. The results demonstrate that the major determinants of economic potential differ according to each country's industrial development model. Based on the findings, priority directions for Uzbekistan's textile industry are proposed, focusing on technological modernization, stronger integration into external markets and improved investment efficiency.

Keywords: textile industry, economic potential, determinants, foreign experience, econometric analysis, technological modernization, investment, exports.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati ishlab chiqarish, bandlik, eksport hamda global qiymat zanjirlarida muhim o'rin egallaydi. 2024-yilda jahon tovar eksporti 24,43 trln AQSh dollariga yetib, 2 foizga oshgan bo'lib, xalqaro raqobat sharoitida to'qimachilik korxonalarining iqtisodiy salohiyati tobora ko'proq texnologik modernizatsiya, investitsiya faolligi, energiya samaradorligi va yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish bilan belgilanmoqda[1].

Shu jihatdan AQSh, Germaniya, Turkiya va Braziliyada shakllangan turli sanoat modellari muhim xorijiy tajriba hisoblanadi.

O'zbekistonda to'qimachilik sanoati sanoat ishlab chiqarishi, eksport va bandlikni ta'minlovchi strategik tarmoqlardan biridir. 2025-yilda tarmoqda ishlab chiqarish hajmi 134 trln so'm, xorijiy investitsiyalar 2,1 mlrd AQSh dollari, bandlik esa 623 ming kishini tashkil etgan[2]. Shu yili to'qimachilik mahsulotlari eksporti 2,63 mlrd AQSh dollariga yetib, jami eksportning 7,8 foizini tashkil qilgan, eksport tarkibida tayyor mahsulotlarning ulushi esa 54,3 foizga yetgan[3].

Shundan kelib chiqib, mazkur maqolada 2016-2025-yillar ma'lumotlari asosida AQSh, Germaniya, Turkiya, Braziliya va O'zbekiston to'qimachilik sanoati iqtisodiy salohiyatining asosiy determinantlari qiyosiy-ekonometrik jihatdan tadqiq etiladi. Tadqiqotda natijaviy ko'rsatkich sifatida to'qimachilik va kiyim-kechak sanoatining qo'shilgan qiymatini ifodalovchi iqtisodiy ko'rsatkich olinib, unga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, asosiy kapital shakllanishi, texnologik rivojlanish darajasi, savdo ochiqqligi va energiya intensivligi kabi omillarning ta'siri baholanadi. Mamlakatlar uchun alohida regressiya modellari shakllantirish orqali iqtisodiy salohiyatni belgilovchi dominant omillarning milliy sanoat modeli xususiyatlariga qarab farqlanishi aniqlanadi hamda AQSh, Germaniya, Turkiya va Braziliya tajribasining samarali elementlarini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish asosida texnologik modernizatsiya, investitsiya samaradorligi, eksport bozorlariga integratsiya va resurslardan samarali foydalanishni kuchaytirishga qaratilgan ustuvor yo'nalishlar asoslanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sheng Lu AQSh to'qimachilik sanoatida 3 mingdan ortiq qayta ishlangan tekstil mahsulotlarini tahlil qilib, yetkazib beruvchi mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanish darajasi va geografik joylashuvi sourcing strategiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini aniqlagan. Tadqiqot mahalliy ishlab chiqarish, ta'minot zanjirlarini diversifikatsiya qilish va texnologik salohiyatni rivojlantirish raqobatbardoshlikni oshirishda muhimligini ko'rsatadi[4].

Tina Wiegand va Martin Wynn Germaniya to'qimachilik sanoatida barqarorlik, aylanma iqtisodiyot va raqamlashtirish jarayonlarini o'rganib, barqarorlik tamoyillari korxonalar strategik boshqaruviga keng integratsiyalashganini aniqlagan. Tadqiqot raqamli texnologiyalar resurs samaradorligi, ta'minot zanjiri shaffofligi va uzoq muddatli raqobatbardoshlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi[5].

Murat Ozan Başkol Turkiya to'qimachilik sanoatining xalqaro raqobatbardoshligini Balassa RCA va Vollrath ko'rsatkichlari asosida baholab, sektor jahon bozorida raqobat ustunligiga ega ekanligini aniqlagan. Shu bilan birga, tayyor kiyim-kechak segmentida raqobatbardoshlikning pasayishi yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar va ilmiy-tadqiqot salohiyatini rivojlantirish zarurligini ko'rsatgan[6].

Ana Julia Dal Forno va hammualliflar Braziliyaning Santa-Katarina hududidagi 16 ta to'qimachilik korxonasida S&OP tizimini baholab, uning aksariyat korxonalarda to'liq shakllanmaganini aniqlagan. Tadqiqot S&OPni rivojlantirish kommunikatsiya, rejalashtirish va korxona samaradorligini yaxshilash imkonini berishini ko'rsatgan[7].

AQShda texnologiya va ta'minot zanjiri, Germaniyada raqamlashtirish va resurs samaradorligi, Turkiyada eksport va yuqori qo'shilgan qiymat, Braziliyada ishlab chiqarish va sotuvni muvofiqlashtirish, O'zbekistonda esa ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish ustuvor ahamiyatga ega bo'lib, ular qiyosiy-ekonometrik tahlil uchun ilmiy asos yaratadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda AQSh, Germaniya, Turkiya, Braziliya va O'zbekistonning 2016-2025-yillardagi ochiq statistik ma'lumotlari asosida qiyosiy va ekonometrik tahlil usullaridan foydalanildi. To'qimachilik sanoati iqtisodiy salohiyatiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, asosiy kapital shakllanishi, texnologik rivojlanish, savdo ochiqqligi va energiya intensivligining ta'siri mamlakatlar kesimida regressiya modellari orqali baholandi. Olingan natijalar asosida xorijiy tajribaning O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari aniqlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotning ushbu qismida AQSh, Germaniya, Turkiya, Braziliya va O'zbekiston bo'yicha 2016-2025-yillar ma'lumotlari asosida to'qimachilik sanoati iqtisodiy salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar ekonometrik jihatdan baholanadi. Olingan natijalar mamlakatlar kesimida qiyoslanib, har bir rivojlanish modeliga xos ustuvor ko'rsatkichlar aniqlanadi.

Birinchi navbatda AQSh tajribasi regression tahlil regression tahlil uchun tanlab olingan ko'rsatkichlar quyidagi 1-jadvalda berilgan (1-jadval).

1-jadval

AQSh to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar dinamikasi (2016-2025-yillar)[8]

Yil	Y - To'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymati, mlrd \$	X ₁ - Asosiy kapital (yalpi)	X ₂ - To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (yalpi)
2016	26.317	20.680	2.523
2017	26.491	20.989	1.942
2018	26.827	21.296	1.039
2019	28.331	21.331	1.467
2020	26.377	21.580	0.641
2021	27.827	21.293	2.015
2022	27.980	21.331	1.600
2023	27.626	21.451	1.309
2024	28.969	21.570	1.018
2025	29.417	21.689	1.300

2016-2025-yillarda AQSh to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymati 26,317 mlrd AQSh dollaridan 29,417 mlrd dollargacha oshgan bo'lib, umumiy ijobiy tendensiya kuzatiladi. Shu davrda asosiy kapital nisbatan barqaror saqlangan, TXI esa yillar bo'yicha sezilarli tebrangan bo'lib, mazkur omillarning sanoat iqtisodiy salohiyatiga ta'sirini regressiya asosida baholash imkonini beradi.

Korrelyatsion tahlil natijalariga ko'ra, Y bilan X₁ o'rtasida o'rtacha kuchli ijobiy bog'liqlik ($r=0,6462$), Y bilan X₂ o'rtasida esa kuchsiz salbiy bog'liqlik ($r=-0,2350$) mavjud, shu bilan birga X₁ va X₂ o'rtasidagi yuqori manfiy korrelyatsiya ($r=-0,8338$) multikollinearlik ehtimolini ko'rsatadi.

Quyida berilgan 1-rasmda regression tahlil natijalarini ko'rishimiz mumkin (1-rasm).

. reg Y x1 x2						
Source	SS	df	MS	Number of obs	=	10
Model	7.83516627	2	3.91758313	F(2, 7)	=	9.03
Residual	3.03805333	7	.434007619	Prob > F	=	0.0115
				R-squared	=	0.7206
				Adj R-squared	=	0.6408
Total	10.8732196	9	1.20813551	Root MSE	=	.65879
Y	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
x1	5.433739	1.33087	4.08	0.005	2.286733	8.580746
x2	1.973722	.7163782	2.76	0.028	.2797564	3.667687
_cons	-91.16832	29.26939	-3.11	0.017	-160.3794	-21.9572

1-rasm. AQSh to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar regression tahlil natijasi[9]

Regression tahlili natijalariga ko'ra, model umumiy jihatdan statistik ahamiyatli bo'lib, $F=9,03$ va $\text{Prob}>F=0,0115$ ni tashkil etgan. Modelning $R^2=0,7206$ bo'lishi Y dagi o'zgarishlarning qariyb 72,1 foizi X₁ va X₂ omillari orqali izohlanishini ko'rsatadi. X₁ koeffitsienti 5,4337 ($p=0,005$) bo'lib, X₁ ning 1 birlikka oshishi boshqa shartlar o'zgarmaganda Y ni o'rtacha 5,43 birlikka oshiradi. X₂ koeffitsienti 1,9737 ($p=0,028$) bo'lib, uning ta'siri ham ijobiy va 5 foizlik darajada statistik ahamiyatlidir. Umuman, har ikkala omil Y ga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda, bunda X₁ ning ta'siri nisbatan kuchliroq ekanligi kuzatiladi.

Keyingi navbatda Germaniya tajribasini o'rgangan holda regression tahlil amalga oshiramiz. Tahlil uchun tanlab olingan omillar 2-jadvalda berilgan (2-jadval).

2-jadval
Germaniya to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy
salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar dinamikasi (2016-2025-yillar)[10]

Yil	Y - To'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymati, mlrd \$	X ₁ - Texnologik rivojlanish, %	X ₂ - Asosiy kapital (yalpi)
2016	8.923	60.907	20.044
2017	9.372	60.868	20.134
2018	9.188	59.863	20.818
2019	8.666	60.383	21.152
2020	8.344	60.042	21.343
2021	9.485	57.328	21.182
2022	8.964	57.921	21.601
2023	9.396	57.026	21.231
2024	9.824	56.332	20.860
2025	10.271	55.638	20.489

2016-2025-yillarda Germaniya to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymati 8,923 mlrd AQSh dollaridan 10,271 mlrd dollargacha oshgan, biroq bu davr davomida ayrim tebranishlar kuzatilgan. Shu bilan birga, texnologik rivojlanish ko'rsatkichi pasayish tendensiyasini ko'rsatgan, asosiy kapital esa nisbatan barqaror bo'lib, ularning tarmoq iqtisodiy salohiyatiga ta'sirini regressiya tahlili orqali baholash muhim ahamiyat kasb etadi.

Korrelyatsion tahlil natijalariga ko'ra, Y bilan X₁ o'rtasida kuchli manfiy bog'liqlik ($r = -0,7532$), Y bilan X₂ o'rtasida esa kuchsiz-o'rtacha manfiy bog'liqlik ($r = -0,3384$) mavjud. X₁ va X₂ o'rtasidagi bog'liqlik ham past ($r = -0,2968$) bo'lib, kuchli multikollinearlik kuzatilmaydi.

Regression tahlil natijalarini 2-rasmda ko'rishimiz mumkin (2-rasm).

. reg y x1 x2

Source	SS	df	MS	Number of obs	=	10
				F(2, 7)	=	37.01
Model	2.57394481	2	1.28697241	Prob > F	=	0.0002
Residual	.243409288	7	.034772755	R-squared	=	0.9136
				Adj R-squared	=	0.8889
Total	2.8173541	9	.313039344	Root MSE	=	.18647

y	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
x1	-.2626588	.0326439	-8.05	0.000	-.3398494	-.1854682
x2	-.6629435	.1251443	-5.30	0.001	-.9588626	-.3670243
_cons	38.48903	3.669831	10.49	0.000	29.81126	47.16681

2-rasm. Germaniya to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy
salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar regression tahlil natijasi[11]

Regression natijalari modelning umumiy jihatdan yuqori statistik ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi: $F=37,01$ va $\text{Prob}>F=0,0002$. Modelning $R^2=0,9136$ bo'lishi Y dagi o'zgarishlarning qariyb 91,4 foizi X₁ va X₂ omillari bilan izohlanishini anglatadi. X₁ koeffitsienti $-0,2627$ ($p=0,000$) bo'lib, X₁ ning 1 birlikka oshishi Y ni o'rtacha 0,263 birlikka kamaytiradi, X₂ koeffitsienti $-0,6629$ ($p=0,001$) bo'lib, uning ta'siri ham manfiy va statistik jihatdan ahamiyatlidir. Ta'sir kuchi bo'yicha X₂ ning mutlaq ta'siri X₁ ga nisbatan yuqoriroq, shu sababli Y dinamikasini tushuntirishda X₂ muhimroq omil sifatida namoyon bo'ladi.

Keyingi navbatda Turkiya tajribasini tahlil qilamiz. Turkiya tahlil jarayoni uchun tanlab olingan asosiy ko'rsatkichlar 3-jadvalda keltirib o'tilgan (3-jadval).

3-jadval

Turkiya to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar dinamikasi (2016-2025-yillar)[12]

Yil	Y - To'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymati, mlrd \$	X ₁ - Energiya intensivligi	X ₂ - Texnologik rivojlanish, %
2016	24.763	2.700	29.943
2017	24.944	2.690	30.821
2018	24.324	2.570	33.662
2019	24.094	2.590	35.834
2020	22.470	2.550	36.739
2021	28.326	2.480	34.339
2022	29.224	2.270	33.822
2023	28.595	2.279	34.527
2024	29.222	2.208	34.409
2025	29.326	2.137	34.292

2016-2025-yillarda to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymati 24,763 mlrd AQSh dollaridan 29,326 mlrd dollargacha oshgan. Shu davrda energiya intensivligining 2,700 dan 2,137 gacha pasayishi va texnologik rivojlanishning umumiy o'sishi tarmoq samaradorligi va iqtisodiy salohiyatining yaxshilanganini ko'rsatadi.

Korrelyatsion tahlil natijalariga ko'ra, Y bilan X₁ o'rtasida kuchli manfiy bog'liqlik ($r=-0,8455$) mavjud, Y bilan X₂ o'rtasidagi bog'liqlik esa deyarli kuzatilmaydi ($r=0,0103$). X₁ va X₂ o'rtasidagi korrelyatsiya $-0,4011$ bo'lib, kuchli multikollinearlik mavjud emas.

Regression tahlil natijalari 3-rasmda berilgan (3-rasm).

reg y x1 x2

Source	SS	df	MS	Number of obs	=	10
Model	52.9297905	2	26.4648953	F(2, 7)	=	18.90
Residual	9.80396906	7	1.40056701	Prob > F	=	0.0015
Total	62.7337596	9	6.97041773	R-squared	=	0.8437
				Adj R-squared	=	0.7991
				Root MSE	=	1.1835

y	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]
x1	-12.83065	2.087265	-6.15	0.000	-17.76624 -7.895049
x2	-.503768	.2096821	-2.40	0.047	-.9995874 -.0079486
_cons	74.97743	10.27889	7.29	0.000	50.67172 99.28313

3-rasm. Turkiya to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar regression tahlil natijasi[13]

Regression tahlili natijalariga ko'ra, model umumiy jihatdan statistik ahamiyatli bo'lib, $F=18,90$ va $Prob>F=0,0015$ ni tashkil etgan. Modelning $R^2=0,8437$ bo'lishi Y dagi o'zgarishlarning qariyb 84,4 foizi X₁ va X₂ omillari bilan izohlanishini ko'rsatadi. X₁ koeffitsienti $-12,8307$ ($p=0,000$) bo'lib, X₁ ning 1 birlikka oshishi Y ni o'rtacha 12,83 birlikka kamaytiradi. X₂ koeffitsienti $-0,5038$ ($p=0,047$) bo'lib, uning ta'siri ham manfiy va 5 foizlik darajada statistik ahamiyatlidir. Umuman, har ikkala omil Y ga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda, bunda X₁ ning ta'siri ancha kuchliroq ekanligi kuzatiladi. Keyingi navbatda Brazilyani tahlil qilamiz. Tahlil uchun tanlab olingan ko'rsatkichlar 4 jadvalda keltirib o'tilgan (4-jadval).

4-jadval
Braziliya to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar dinamikasi (2016-2025-yillar)[14]

Yil	Y - To'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymati, mlrd	X ₁ - Texnologik rivojlanish, %	X ₂ - To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (yalpi)
2016	12.385	32.778	4.137
2017	15.067	34.933	3.338
2018	12.495	34.263	4.079
2019	11.280	34.488	3.693
2020	7.277	30.403	2.593
2021	8.873	31.338	2.780
2022	10.756	31.338	3.868
2023	9.093	29.666	3.564
2024	7.915	28.766	3.261
2025	6.663	27.867	3.400

2016-2025-yillarda Braziliya to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymati 12,385 mlrd AQSh dollaridan 6,663 mlrd dollargacha kamaygan. Shu davrda texnologik rivojlanish ko'rsatkichining 32,778 foizdan 27,867 foizgacha pasayishi tarmoq iqtisodiy salohiyatining zaiflashishiga mos tendensiyani ko'rsatadi.

Korrelyatsion tahlil natijalariga ko'ra, Y bilan X₁ o'rtasida juda kuchli ijobiy bog'liqlik ($r = 0,8976$), Y bilan X₂ o'rtasida esa o'rtacha ijobiy bog'liqlik ($r = 0,5512$) mavjud. X₁ va X₂ o'rtasidagi korrelyatsiya 0,3877 bo'lib, kuchli multikollinearlik kuzatilmaydi. Regression tahlil natijalari 4-rasmda ko'rishimiz mumkin (4-rasm).

. reg y x1 x2

Source	SS	df	MS	Number of obs	=	10
Model	55.0675778	2	27.5337889	F(2, 7)	=	20.51
Residual	9.39495663	7	1.34213666	Prob > F	=	0.0012
Total	64.4625344	9	7.16250382	R-squared	=	0.8543
				Adj R-squared	=	0.8126
				Root MSE	=	1.1585

y	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]
x1	.8697572	.1691533	5.14	0.001	.4697733 1.269741
x2	1.254152	.820897	1.53	0.170	-.6869607 3.195265
_cons	-21.64355	4.999312	-4.33	0.003	-33.46504 -9.822056

4-rasm. Braziliya to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar regression tahlil natijasi[15]

Regression tahlili natijalariga ko'ra, model umumiy jihatdan statistik ahamiyatli bo'lib, $F=20,51$ va $\text{Prob}>F=0,0012$ ni tashkil etgan. $R^2=0,8543$ bo'lishi Y dagi o'zgarishlarning qariyb 85,4 foizi X₁ va X₂ omillari orqali izohlanishini ko'rsatadi. X₁ koeffitsienti 0,8698 ($p=0,001$) bo'lib, Y ga ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli ta'sir ko'rsatadi. X₂ koeffitsienti 1,2542 ammo $p=0,170$ bo'lgani sababli uning ta'siri 5 foizlik darajada statistik ahamiyatli emas. Umuman, modelning asosiy izohlovchi omili X₁ hisoblanadi.

Keyingi navbatda O'zbekiston bo'yicha tahlil jarayoni amalga oshiramiz. Tahlil uchun tanlab olingan ko'rsatkichlar quyida berilgan 5-jadvalda keltirib o'tilgan (5-jadval).

5-jadval

O'zbekiston to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar dinamikasi (2016-2025-yillar)[16]

Yil	Y - To'qimachilik va kiyim-kechak sanoati \$ qo'shilgan qiymati, mlrd	% ,X ₁ – Texnologik rivojlanish	X ₂ – Savdo % ,ochiqligi
2016	2.488	16.160	25.693
2017	0.354	19.636	41.044
2018	1.642	23.080	61.395
2019	1.774	20.450	62.300
2020	1.907	18.017	53.107
2021	2.361	17.513	54.748
2022	2.639	17.634	60.048
2023	2.877	15.190	60.389
2024	3.222	13.807	60.730
2025	3.620	12.424	57.000

2016-2025-yillarda O'zbekiston to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymati 2,488 mlrd AQSh dollaridan 3,620 mlrd dollargacha oshib, umumiy ijobiy tendensiyanı namoyon etgan. Shu bilan birga, texnologik rivojlanish ko'rsatkichi pasaygan biroq, savdo ochiqligi sezilarli oshgani tarmoqning tashqi bozorlarga integratsiyalashuvi kuchayganini ko'rsatadi. Mazkur holat iqtisodiy salohiyat o'sishida eksport va bozor omillarining roli ortib borayotganini anglatadi.

Korrelyatsion tahlil natijalariga ko'ra, Y bilan X₁ o'rtasida kuchli manfiy bog'liqlik ($r=-0,8004$), Y bilan X₂ o'rtasida esa kuchsiz ijobiy bog'liqlik ($r=0,2767$) mavjud. X₁ va X₂ o'rtasidagi bog'liqlik juda past ($r=0,0633$) bo'lib, multikollinearlik muammosi kuzatilmaydi.

Regression tahlil natijalarini quyida berilgan 5-rasmda ko'rishimiz mumkin (5-rasm).

. reg y x1 x2

Source	SS	df	MS	Number of obs	=	10
Model	5.78319922	2	2.89159961	F(2, 7)	=	10.40
Residual	1.94585918	7	.277979883	Prob > F	=	0.0080
				R-squared	=	0.7482
				Adj R-squared	=	0.6763
Total	7.7290584	9	.858784267	Root MSE	=	.52724

y	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]
x1	-.2391946	.055349	-4.32	0.003	-.3700742 - .1083151
x2	.0261103	.0150972	1.73	0.127	-.0095889 .0618096
_cons	5.04756	1.229477	4.11	0.005	2.14031 7.95481

4-rasm. O'zbekiston to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati iqtisodiy salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar regression tahlil natijasi[17]

Regression model umumiy jihatdan statistik ahamiyatli hisoblanadi. $F(2,7)=10,40$ va $\text{Prob} > F = 0,0080$ bo'lib, bu modelning 1 foizlik ahamiyatlilik darajasida ham ishonchli ekanligini ko'rsatadi. $R^2=0,7482$ natijasi to'qimachilik va kiyim-kechak sanoati qo'shilgan qiymatidagi o'zgarishlarning 74,82 foizi X₁ va X₂ omillari orqali izohlanishini, qolgan 25,18 foizi esa modelga kiritilmagan boshqa omillar hissasiga to'g'ri kelishini anglatadi.

Barcha regression tahlil natijalari uchun diagnostik testlarni amalga oshiramiz. Ushbu diagnostik test natijalarini 6-jadvalda ko'rishimiz mumkin (66-jadval).

To'qimachilik sanoati iqtisodiy salohiyati bo'yicha regressiya modellarining diagnostik test natijalari[18]

Mamlakat	Mean VIF	Breusch-Pagan p-qiyamat	Ramsey RESET p-qiyamat	Cameron-Trivedi IM-test, umumiy p
AQSh	3,28	0,6721	0,9371	0,1289
Germaniya	1,10	0,3215	0,7632	0,1980
Turkiya	1,19	0,5384	0,3169	0,5757
Braziliya	1,18	0,0377	0,9117	0,0586
O'zbekiston	1,00	0,0291	0,5890	0,0447

Diagnostik test natijalari AQSh, Germaniya va Turkiya modellarida multikollinearlik, geteroskedastiklik hamda model spetsifikatsiyasi bilan bog'liq jiddiy muammolar mavjud emasligini ko'rsatadi. Braziliya va O'zbekiston modellarida Breusch-Pagan testi bo'yicha geteroskedastiklik alomatlari kuzatilgan ammo VIF va Ramsey RESET natijalari modelning umumiy tuzilishi barqaror ekanligini tasdiqlaydi.

2016-2025-yillar bo'yicha amalga oshirilgan qiyosiy-ekonometrik tahlil to'qimachilik sanoati iqtisodiy salohiyatini shakllantiruvchi determinantlar mamlakatlarning sanoat rivojlanish modeli va tarkibiy xususiyatlariga qarab sezilarli farqlanishini ko'rsatdi. AQSh modelida asosiy kapital va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar ijobiy va statistik ahamiyatli ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, Germaniya hamda Turkiyada texnologik va resurs-samaradorlik omillarining ta'siri ustunligi kuzatildi. Braziliyada esa texnologik rivojlanish asosiy izohlovchi omil sifatida namoyon bo'ldi. O'zbekiston modeli ham statistik jihatdan ahamiyatli bo'lib, $R^2=0,7482$ natijasi tanlangan omillar tarmoq iqtisodiy salohiyatidagi o'zgarishlarning qariyb 75 foizini izohlashini ko'rsatdi, bu esa texnologik rivojlanish va tashqi bozorlar bilan integratsiyaning tarmoq istiqbollari uchun muhimligini tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umumiy tahlil natijalari to'qimachilik sanoati iqtisodiy salohiyatini oshirishda yagona universal model mavjud emasligini, balki AQShda investitsiya va kapital, Germaniyada texnologiya va samaradorlik, Turkiyada energiya tejamkorligi hamda eksport, Braziliyada esa texnologik rivojlanish muhim determinant sifatida namoyon bo'lishini ko'rsatdi. O'zbekiston modeli ham statistik ahamiyatli bo'lib, tanlangan omillar tarmoq iqtisodiy salohiyatidagi o'zgarishlarning qariyb 75 foizini izohlashi texnologik rivojlanish va tashqi bozorlar bilan integratsiyani ustuvor yo'nalish sifatida belgilashga asos yaratadi.

AQSh va Germaniya tajribasi asosida texnologik modernizatsiyani investitsiya samaradorligi bilan bog'lash. To'qimachilik korxonalariga beriladigan investitsion va moliyaviy qo'llab-quvvatlashni zamonaviy uskunalar, avtomatlashtirish, raqamlashtirish hamda yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulot ishlab chiqarish bo'yicha aniq samaradorlik ko'rsatkichlari bilan bog'lash maqsadga muvofiq. AQSh modelida kapital va TXI, Germaniyada esa texnologik omillar yuqori izohlovchi ahamiyat kasb etgan.

Turkiya tajribasi asosida energiya samaradorligi va eksport raqobatbardoshligini yagona mexanizmida rivojlantirish. Energiya intensivligini kamaytiruvchi texnologiyalarni joriy etgan va tayyor mahsulot eksportini oshirgan korxonalarga imtiyozli moliyalashtirish hamda eksportni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ustuvor qo'llash lozim. Turkiya tahlilida energiya intensivligining pasayishi iqtisodiy salohiyat bilan kuchli statistik bog'liqlikni namoyon etgan.

Braziliya va Turkiya tajribasini uyg'unlashtirib, chuqur qayta ishlash va tashqi bozor integratsiyasiga asoslangan qiymat zanjirini kuchaytirish. O'zbekistonda ip-kalava eksportidan tayyor kiyim-kechak, texnik tekstil va brendlangan mahsulotlar eksportiga o'tishni jadallashtirish, klasterlarda ishlab chiqarish-sotuv-logistika jarayonlarini muvofiqlashtirish zarur. Bu yondashuv O'zbekiston modelida savdo ochiqligi va tarmoq iqtisodiy salohiyati o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni amaliy jihatdan kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Başkol, M.O. (2018) 'International competitiveness in Turkish textile and clothing sector', Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 14(3), pp. 643-658. doi: 10.17130/ijmeh.2018343115.

2. Dal Forno, A.J., Silva, R., Hornburg, S., Kipper, L. and Marangoni, C. (2024) 'Development of a diagnostic tool to measure the implementation level of Sales and Operations Planning (S&OP) in textile companies', Production, 34, e20230084. doi: 10.1590/0103-6513.20230084.

3. Government of Uzbekistan (2025) Results of 2025 in the Textile Industry and Priority Tasks for the Future Are Reviewed. Tashkent: Government of the Republic of Uzbekistan.

4. Lu, S. (2023) 'Explore U.S. retailers' sourcing strategies for clothing made from recycled textile materials', Sustainability, 15(1), Article 38. doi: 10.3390/su15010038.

5. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan (2026) Foreign Trade Turnover in the Republic of Uzbekistan: January–December 2025. Tashkent: National Statistics Committee.

6. Tursunov, B.O. (2019) 'Methodology for assessment the efficiency of production capacities management at textile enterprises', Vlákna a Textil, 26(2), pp. 74-81. doi: 10.5281/zenodo.3756262.

7. Wiegand, T. and Wynn, M. (2023) 'Sustainability, the circular economy and digitalisation in the German textile and clothing industry', Sustainability, 15(11), Article 9111. doi: 10.3390/su15119111.

8. World Bank (2025) Weaving a New Future in Uzbekistan's Cotton Sector. Washington, DC: World Bank.

9. World Bank (2026) World Development Indicators. Washington, DC: World Bank. To'qimachilik sanoati, manufacturing, TXI, asosiy kapital, texnologik rivojlanish va boshqa ekonometrik ko'rsatkichlar bo'yicha ma'lumotlar bazasi.

10. World Trade Organization (WTO) (2024) Global Value Chain (GVC) Sectoral Profile: Textiles and Clothing. Geneva: World Trade Organization.

11. World Trade Organization (WTO) (2025) Trade Monitoring Update: Latest Trends, July 2025. Geneva: World Trade Organization.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>